

Waarom cultuureducatie?

Cultuureducatie helpt leerlingen om dingen uit te proberen, om te communiceren in 'de taal' van de kunsten. Leerlingen gebruiken hun eigen ervaringen. Iets maken of meemaken helpt hen te bevatten wat die ervaringen voor hen betekenen, ze oefenen met keuzes maken, ze vergroten hun begrip voor cultuur en andere culturen, en ze ontwikkelen het gebruik van de verbeelding. Maar waarom is dat zo belangrijk? Op deze pagina verwoorden kunstdocenten wat cultuureducatie hun leerlingen brengt, lezen we meer over wetenschappelijke studies naar het belang van cultuureducatie, en wordt het artistiek creatief proces uitgelegd.

Kunstdocenten aan het woord

Waarom is cultuureducatie zo waardevol? We stelden deze vraag aan kunstdocenten die regelmatig voor ons werken. Wat zien zij bij hun leerlingen gebeuren?

- Mijn leerlingen gaan iets van verschillende kanten bekijken, ze zien andere perspectieven. Daardoor komen ze tot nieuwe gedachten en ideeën, en vaak worden ze enthousiast om iets nieuws te leren, of om wat ze al weten anders te gebruiken.
- Ik zie dat ze leren omgaan met weerstand en verandering, als iets anders gaat dan ze dachten, of als iets lastig blijkt te zijn.
- Kinderen worden getraind in het aannemen van een onderzoekende houding.
- Ze kijken met een open blik naar het onbekende.
- Ze leren samenwerken door luisteren, reageren en inspelen op een ander.
- Ze leren waarnemen en herkennen, ze oefenen hun lichaam en hun zintuigen. Ze mogen lekker experimenteren, en oefenen met het uiten van gevoelens en gedachten.
- Ik denk dat leerlingen zich bewust worden van zichzelf en van hun verhouding tot anderen.
- Ze oriënteren zich op de wereld en op zichzelf.
- Leerlingen ontwikkelen zich op andere vlakken dan alleen het cognitieve.
- Kinderen leren emoties (van zichzelf en anderen) te herkennen en te erkennen.
- Ze oefenen hun motorische vaardigheden, je ziet hun verbeeldingskracht groeien, en ze leren probleemoplossend te werken.
- De lessen zorgen ervoor dat ze uit het hoofd - in het lichaam gaan. En ze gaan verbanden leggen, en uiten zich over wat ze meemaken. En: ze hebben plezier!
- Ze leren zichzelf en anderen kennen. En ze ervaren: maken is spelen, spelen is maken.
- Ze verbreden hun blik en gaan meer out of the box denken.
- Kinderen maken kennis met een andere vorm van onderwijs, een andere vorm van expressie, een andere vorm van verwerking van de leerstof.
- Ze ontwikkelen vaardigheden als luisteren, vertellen, samenwerken en onderzoeken.
- Hun empathisch vermogen wordt gestimuleerd, doordat ze leren om zich nog beter in te leven in het perspectief van de ander.

Een artistiek creatief proces helpt vaardigheden ontwikkelen

Vaak staat bij een kunstactiviteit het eindproduct op de voorgrond. Iets moois om te laten zien. Bijvoorbeeld een dans die gemaakt is, een gedicht, een tekening. Dat eventuele eindproduct is natuurlijk belangrijk, maar het proces dat eraan voorafgaat is minstens zo belangrijk. Bijvoorbeeld: in een beeldende les rond het onderwerp 'licht en donker' wordt gewerkt met krijt. Leerlingen experimenteren met krijt, merken dat er dingen anders gaan dan ze wilden en dat dat geen ramp is - of soms juist zelfs iets moois op kan leveren, ze zoeken naar hun eigen herinneringen aan 'donker', of naar hun associaties met 'licht' (zie ook de [informatie over de geheugenbibliotheek](#)), ze werken mogelijk samen, ze fantaseren over wat er allemaal zou kunnen gebeuren onder invloed van licht en donker, ze leren misschien iets over hoe oude

meesters gebruikmaakten van licht en donker, of ze verdiepen zich in speciale technieken met krijt, ze kiezen uit verschillende uitprobeersels. De didactische stappen die een leerling doorloopt in een kunstles noemen we een **artistiek creatief proces***. De leerling oefent in zo'n proces met allerlei vaardigheden. Bijvoorbeeld met sociaal-emotionele vaardigheden en basisvaardigheden. En ook met kunstvaardigheden en creatieve vaardigheden. Cultuurhelden benadrukt in een artistiek creatief proces vooral de vaardigheden verkennen/onderzoeken, kennis/vaardigheden opdoen, verbeelden, evalueren en presenteren. Via een artistiek creatief proces werken leerlingen aan hun **artistiek creatief vermogen***. Dat is het vermogen om een vorm (theater, beeldend, muziek, poëzie enz.) te kunnen geven aan je ervaringen, daarbij geholpen door je verbeelding.

*Zie ook de [toelichting](#) op de begrippen artistiek creatief proces, artistiek creatief vermogen en geheugenbibliotheek

De wetenschap #1 Hoopvol onderwijs

'Groot worden is veel meer dan kennis opdoen. Kinderen moeten ook allerlei basisvaardigheden ontwikkelen, en onderzoek laat zien dat culturele en creatieve activiteit daarbij helpt. Een grote groep Amsterdamse basisschoolleerlingen werd willekeurig verdeeld over een muziek- en een kunstgroep. De muziekgroep oefende onder andere met muziekinstrumenten. Alle leerlingen werden 2,5 jaar gevolgd. De kunstgroep ontwikkelde betere visuele en ruimtelijke vaardigheden, bij de muziekgroep werd onder andere een voorsprong waargenomen in planning en impulscontrole. Elke kunstdiscipline biedt dus andere kansen. Dans draagt bij aan de motoriek: motorische vaardigheden gaan met sprongen vooruit. Tekenen en schilderen dagen uit om beter te leren kijken. Muziek helpt om beter te leren luisteren en storend geluid weg te filteren. Zelfs na tientallen jaren valt dat laatste nog te meten: wie als kind een paar jaar een muziekinstrument bespeelde, kan als volwassene gemiddeld twee keer zo goed woorden verstaan in een rumoerige ruimte.' (fragment uit het [artikel 'Hoopvol onderwijs'](#) van wetenschapsjournalist Mark Mieras)

De wetenschap #2 De effecten van kunst- en cultuuronderwijs

'Er is weinig systematisch, samenhangend onderzoek naar de effecten van kunst- en cultuuronderwijs. Dat geldt ook voor de langetermijneffecten: onderzoek waarbij leerlingen over langere tijd worden gevolgd, is er nauwelijks. Het beschikbare onderzoek is versnipperd en kleinschalig, zeker in Nederland. Voor dit overzichtsartikel hebben we vooral gebruikgemaakt van reviewstudies. In die studies worden onderzoeksresultaten samengevat en kritisch beoordeeld. Bij veel van de studies geldt dat de kwaliteit en duur van de lessen en de omstandigheden waaronder zij gegeven worden, van invloed zijn op de resultaten. Hoe hoger de kwaliteit en hoe langer het programma, des te beter de resultaten. Er is veel onderzoek gedaan naar de effecten van muziekonderwijs in vergelijking met de andere kunstdisciplines. Vandaar dat muziek hieronder meer aandacht krijgt.

- Kinderen die gewend zijn om samen muziek te maken, leggen makkelijker sociaal contact en ontwikkelen empathie en sociale vaardigheden. Dat geldt nog sterker voor kinderen die daar bij aanvang van de lessen minder op scoorden.
- Nederlands onderzoek laat een verband zien tussen beeldend onderwijs en executieve functies.
- Taal, samenwerking en het zich inleven in anderen zijn belangrijke kenmerken van het vak drama. Er is dan ook een sterk causaal verband tussen dramaonderwijs en de ontwikkeling van spreken, luisteren, schrijven en lezen.
- Tussen onderwijs in dans en drama en creativiteit is een verband gevonden. Ook een studie van de OECD vindt positieve effecten van onderwijs in beeldende kunst en muziek op creativiteit. Tijdens de muzieklessen laten leerlingen bijvoorbeeld meer creatief denken en handelen zien, en

dan vooral divergent denken en handelen. Ze komen tot veel verschillende mogelijkheden en varianten, in plaats van dat ze toe moeten redeneren naar het enige juiste antwoord (convergent). Muzieklessen stimuleren originaliteit en variatie volgens een promotieonderzoek naar de ontwikkeling van muzikale creativiteit in de interactie tussen leerling en leerkracht. Improvisatie bij muziek kan de creativiteit bevorderen.

- Onderwijs in de kunstvakken kan dus de creativiteit bevorderen. Voorwaarde is dat de lessen gericht zijn op iets nieuws creëren, zoals improvisatie bij muziek, dans en drama. Daarnaast kunnen kunstlessen bijdragen aan creativiteit als leerlingen instructie krijgen over een creatief proces. Dat lijkt een open deur, maar is een belangrijke conclusie: kunstlessen bevorderen niet vanzelf de creativiteit van leerlingen.'

(fragmenten uit het artikel De effecten van kunst- en cultuuronderwijs van Karin Hoogeveen (Sardes) en Fianne Konings (Bureau Konings Kunst). In het artikel is ook meer te lezen over het leergebied kunst en cultuur, en de theoretische basis die Barend van Heusden en anderen daarvoor schreven)

Cultuureducatie met kwaliteit

Cultuurhelden maakt deel uit van het landelijke programma CmK: Cultuureducatie met Kwaliteit. In het programma Cultuureducatie met Kwaliteit werken scholen en culturele instellingen in het hele land samen om kunst en cultuur een vast onderdeel van het lesprogramma te maken. Doordat leerlingen in aanraking komen met verschillende vormen zoals muziek, dans, beeldende kunst, theater, hiphop en erfgoed, ontwikkelen ze hun creatieve en culturele vaardigheden en groeien ze ook in persoonlijk en sociaal opzicht. Met het programma gebruiken deskundige leerkrachten en kunstdocenten cultuureducatie om de verbeeldingskracht, het waarnemingsvermogen en de communicatieve vaardigheden van leerlingen te vergroten. Het uitgangspunt is integraal cultuuronderwijs en kansengelijkheid. De minister ziet goede mogelijkheden om cultuur en gelijke kansen te verbinden. Ook is er ruimte voor het voortgezet onderwijs en mbo en de aansluiting tussen binnen- en buitenschoolse activiteiten.

[startpagina Cultuurhelden ►](#)